

ՄԱՏԹԷՈՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԶՈՒՂԱՅԵՑԻ

ՔԱՐՈՉ՝ «ՏԷՐ, ՏԱՆԴ ՎԱՅԵԼՉՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՓԱՌՔԻԴ ԲՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ՎԱՅՐԸ ՍԻՐԵՑԻ»¹ ԽՕՍՔԻՆ ՄԱՍԻՆ

Վերին Սիոնի առաքինի որդիներ եւ եօթնարփենի Հոգիին շնորհներուն օթեւաններ, ձեր սիրտերուն խոհեմութիւնը ճանչցէք, որովհետեւ ինչպէս մէկը օտար աշխարհի ճանապարհներուն վրայ կը շուարի, որ հմտութիւն չունի ելլելու ու մտնելու [այդ ճանապարհներով, սակայն] շատ դիւրին կը թուի անոր, եթէ մէկն առաջնորդէ զինք ուղիղ ճանապարհով, նոյնը պատահեցաւ ինծի՝ կոխելով իմ նմաններու անկոխելի տեղերը, վարանեցայ անհնարին վտանգով, այսինքն՝ աստուածային խօսքերու իմաստներէն, այդ պատճառով առաջնորդ մը փափաքեցայ, որ վերէն գայ ու հասնի փափաքողիս:

Արդ, կ'աղաչեմ տկարութեանս համար աղօթել, թերեւս Սուրբ Հոգին անգորութեանս թիկունք ըլլայ եւ առաջնորդելով զիս՝ կարենամ գլուխ հանել այս ձեռնարկութիւնը, այսինքն՝ մարգարէին խօսքը, որ կ'ըսէ. «Տէ՛ր, տանդ վայելչութիւնը սիրեցի»:

Գիտելի է, թէ տէրութիւն մը բազմաթիւ ազգերու կը բաժնուի, որ արժէ մեզի այստեղ ցուցնել, որով կը յայտնուի Աստուածութեան տէրութիւնը:

Նախ՝ անձնիշխանութեան տէրութիւն կայ, ինչպէս իւրաքանչիւր ոք ինքն իր անձին կը հսկէ՝ մահուան եւ կեանքին, այդ պատճառով հրեաները կոյրին համար ըսին. «Արդէն չափահաս է: Թող ի՛նք խօսի իր մասին»²:

Երկրորդ՝ տիրոջ մը իր ծառային վրայ ունեցած տէրութիւնը, եւ այսպիսին անհրաժեշտ է անձնիշխանութեան, ինչպէս մարգարէն կ'ըսէ.

¹ Սաղմ. ԻԵ. 8:

² Յովհ. Թ. 21:

«Մառան իր տիրոջմէ կը վախնայ»³: Իսկ Տէրը կ'ըսէր. «Մարդ մը հեռու երկիր մը գնաց. կանչեց իր ծառաները»⁴:

Երրորդ՝ հայրենիքի տէրութիւնը կայ, ինչպէս իւրաքանչիւր ոք իր հայրենիքին կը տիրէ՝ այգիին, դաշտին, տան, եւ այլն. այսպիսի տէրութիւնը խաղաղութեան եւ առողջութեան տակ է, որովհետեւ երբ ասոնք պակսին, տէրերն իրենց տէրութենէն կ'ելլեն, ինչպէս Տէրը Պետրոսին կ'ըսէր. «Երբ մանուկ էիր, քու ձեռքովդ կը կապէիր գօտիդ եւ կ'երթայիր: Բայց երբ ծերանաս, ձեռքդ վեր պիտի բարձրացնես եւ ուրիշներ պիտի կապեն»⁵:

Չորրորդ՝ հօր մը իր որդիին վրայ ունեցած տէրութիւնը. այսպիսի տէրութիւն մը բնութենապէս է եւ ո՛չ թէ անձնիշխան կամքով, ինչպէս մարգարէն կ'ըսէ. «Ասիկա չէ՞ քու հայրդ, որ ծնաւ [Բեզ, ըրաւ Բեզ եւ հաստատեց Բեզ]»⁶: Իսկ Եսային. «Ուրիշներ ծնայ եւ մեծուցի, սակայն անոնք անարգեցին զիս»⁷:

Հինգերորդ՝ ըստ պատիւի տէրութիւն, ինչպէս Աստուած մարդը պատուեց եւ Իր բոլոր ձեռակերտներուն վրայ տէր կանգնեցուց, եւ ամեն ինչ անոր հնազանդեցուց՝ հօտերը, արջառները ու ամեն ինչ եւ նոյնիսկ վայրի երէն: Այսպիսի տէրութիւնը միայն ըստ աստուածային կամքին է եւ մարդուն արդարութեան:

Վեցերորդ՝ վաստակներու համար տէրութիւն, ինչպէս իւրաքանչիւր ոք իր աշխատանքներուն կը տիրէ. այսպիսի տէրութիւնը կարգաւոր է, քանի որ ինք կը ստանայ, առանց ուրիշներու երախտիքին, այդ պատճառով ասկէ բաշխելու պարագային՝ մեծ վարձատրութիւն կը ստանայ, ինչպէս մարգարէն կը խրատէ. «Հացդ անօթիներուն բռնէ»⁸, այսինքն՝ այն ինչ որ դուն վաստակեցար:

Եօթներորդ՝ ըստ բռնութեան տէրութիւն, ինչպէս Աղէքսանդրը⁹, որ բռնանալով ամբողջ աշխարհին տիրեց եւ Նաբուգոդոնոսորը¹⁰՝ Երուսա-

³ Մաղաթ. Ա. 6:

⁴ Մատթ. ԻԵ. 14, Մարկ. ԺԳ. 34:

⁵ Տէս 3ովհ. ԻԱ. 18:

⁶ Բ. Օր. ԼԲ. 6:

⁷ Ես. Ա. 2:

⁸ Ես. ՄԼ. 7:

⁹ Աղէքսանդր Մակեդոնացի – Աղէքսանդր Մեծ (ն. Ք. 356–323), զօրավար եւ պետական գործիչ: Մակեդոնիոյ թագաւոր ն. Ք. 336-էն:

¹⁰ Նաբուգոդոնոսոր II (ծն. անյայտ – ն. Ք. 562), Բաբելոնի թագաւոր ն. Ք. 605-էն: Ն. Ք. 605–567-ի ընթացքին բազմաթիւ արշաւանքներու հետեւանքով նուաճած է Ասորիքը, Պաղեստինը, Յուդայի թագաւորութիւնը (աւելի քան 10 հազ. հրեաներ Բաբելոն

ղէմին, այդպէս ալ մեր ժամանակներուն¹¹: Ասիկա Աստուծոյ թոյլտուութենէն է եւ պատիժ՝ մեր մեղքերուն համար:

Ութերորդ՝ ըստ կարիքներու տէրութիւն, ինչպէս աշակերտն իր կարիքներուն համար իր վարդապետին (ուսուցիչին) կը հնազանդի, իսկ ան կը տիրէ անոր՝ իբրեւ սեփական տէր, ինչպէս առաքեալներն ու անոնց հետեւողները՝ Քրիստոսի, աղքատները՝ հարուստներուն, ինչպէս [սովոր է] քաղաքներուն ու գիւղերուն մէջ տեսնել, որ շատեր կան, որոնք փարթամներու (հարուստներու) հովանիին տակ են՝ իրենց կարիքներուն համար:

Իններորդ՝ ըստ սիրոյ տէրութիւն, ինչպէս Տէրը կ'ըսէ. «Եթէ մէկը կը սիրէ զԻս, խօսքս կը պահէ - կը գործադրէ, եւ անոր մօտ գալով պիտի տիրեմ անոր»¹²: Տակաւին՝ Աստուած կը հնազանդի սուրբերուն՝ անոնց կամքը կատարելով՝ ըստ մարգարէին. «Իրմէ վախցողներուն կամքը խնդրանք կը կատարէ Տէրը, անոնց սիրոյն համար»¹³:

Տասներորդ՝ ըստ արժանիքներու տէրութիւն, ինչպէս մէկն արդարութիւն կը գործէ, ըստ արժանիքներուն՝ արքայութիւնը կը վայելէ, այդ պատճառով Տէրը կ'ըսէ. «Հօսւ սեղանին պիտի նստեցնեմ ու ծառայեմ անոնց»¹⁴: Եւ թէ՛ «Մշակը իր վարձին արժանի է»¹⁵:

Իսկ Աստուած մեր վրայ կը տիրէ թուարկուած բոլոր տէրութիւններու տեսակներով, առաւել եւս, քանի որ մեզ ոչինչէն Ստեղծողն է, այդ պատճառով մարգարէն կ'ըսէ. «Տէ՛ր, տանդ վայելչութիւնը սիրեցի»¹⁶:

Գիտելի է, որ կայ թէ՛ կամաւոր սէր եւ թէ՛ ակամայ:

Կամաւոր, ինչպէս բոլորին, իւրաքանչիւր ոք կը սիրէ՝ որու կ'ուզէ, իսկ որու որ չուզէր, չի՛ սիրեր: Եւ է, որ ակամայ, ինչպէս բռնաւորներէն, չար թագաւորներէն ու իշխաններէն վախնալով՝ սէր կը ցուցնեն, այսինքն՝ կը ծառայեն անոնց՝ փոխարէնը վարձատրութիւն ստանալով, իսկ մարգարէն կամաւոր սիրոյ մասին կ'ըսէ, որ վարձկանն է¹⁷:

գերի տարած է), Փիւնիկէն, Հիւսիսային Միջագետքի մէկ մասը, ինչպէս նաեւ Եգիպտոս ներխուժած է:

¹¹ Նկատի ունի Լենկ Թեմուրի աւերիչ արշաւանքները:

¹² Հմմտ. Յովհ. Ը. 51:

¹³ Տէս Սաղմ. ՃԽԴ. 19:

¹⁴ Ղուկ. ԺԲ. 37:

¹⁵ Ղուկ. Ժ. 7:

¹⁶ Սաղմ. ԻԵ. 8:

¹⁷ Հմմտ. Յուդ. 2. 1:

Երկրորդ՝ չար սէր կայ, եւ բարի սէր կայ:

Չար սէր է, ինչպէս գռեհիկը եւ չար գործերու համար այրերը կինները կը սիրեն, եւ կինները՝ այրերուն: Իսկ բարի սէրը, ինչպէս Տէրը կ'ըսէ. «Սիրեցէ՛ք ձեր թշնամիները»¹⁸, եւ այլն, եւ ասիկա Տէրը ըրաւ: Իսկ մարգարէն բարի սիրոյն համար կ'ըսէ, որով Տիրոջ կը նմանի: Տակաւին, ոմանք զԱստուած կը սիրեն բարիի կերպով, սակայն չարերուն համար, ինչպիսիք են աշխարհասէրները, Աստուծոյ պատարագ կը մատուցեն եւ աղքատներուն ողորմութիւն կու տան, որպէսզի իրենց նպատակին հասնին՝ անոնց կիններուն, անոնց հայրերուն ու որդիներուն: Ասորմէ կը հրաժարի՝ ըսելով. «Տէ՛ր, տանդ վայելչութիւնը սիրեցի»:

Երրորդ՝ սէրը կը բաժնուի մերձաւորներուն եւ հեռաւորներուն միջեւ:

Մերձաւորներուն սէրը, ինչպէս իւրաքանչիւր ոք իր ընտանիքը կը սիրէ կամ անոնց, որոնք իր չորս կողմն են՝ դրացիները եւ արհեստակիցները: Իսկ հեռաւոր սէրը, ինչպէս մէկը ուրիշ մէկու մը, որ չէ՛ տեսած, այլ միայն անոր համբաւին ու բարի գործերուն մասին լսած է, կը սիրէ զինք ու կը փափաքի տեսնել զինք ու անոր կողմէ եկողները կը պատուէ: Այսպիսի սիրով իւրաքանչիւր ոք աշխարհէ աշխարհ կ'ընթանայ՝ դէպի Քրիստոսի գերեզմանը, վանքերը ու սուրբերու մօտ: Իսկ մարգարէն այս երկու սէրերուն համար կ'ըսէ. «Որովհետեւ Աստուած անոր մօտիկ էր»¹⁹: Եւ յայտնի է, թէ Աստուծոյ Հոգին անոր մէջ բնակած էր, ինչպէս կ'ըսէ. «Այդ օրովն սկսեալ Տիրոջ Հոգին սկսաւ շարժիլ Դաւիթի վրայ»²⁰: Իսկ հեռաւոր սիրով սիրեց, քանի որ անոր զգալի տեսութենէն հեռու էին եկեղեցիները եւ Քրիստոսի խաչն ու Երկինքի Արքայութիւնը, այդ պատճառով կ'ըսէ. «Տէ՛ր, տանդ վայելչութիւնը սիրեցի»²¹:

Չորրորդ՝ սէրը կը բաժնուի բանականի ու անբանի միջեւ:

Բանականը, ինչպէս մէկը զԱստուած եւ իր բոլոր բնութենակիցները կը սիրէ: Իսկ անբանը, ինչպէս անասունը անասունին կը սիրէ, եւ մարդը՝ տունկերը, բոյսը, հայրենիքը, իր անասուններն ու ունեցուածքը: Այսպիսի սէրը վարձաւոր չէ, ինչ բանի պատճառով Տէրը կ'ըսէ. «Երկրի վրայ դուք ձեզի համար գանձէք մի՛ դիզէք»²²: Իսկ մարգարէն բանական սի-

¹⁸ Ղուկ. Զ. 27, 35:

¹⁹ Տէս Ա. Թագ. ԺԶ. 13:

²⁰ Տէս Ա. Թագ. ԺԶ. 13:

²¹ Սաղմ. ԻԵ. 8:

²² Մատթ. Զ. 19:

րոյ մասին կ'ըսէ, որ Աստուծոյ նկատմամբ է, այդ պատճառով ուրիշ տեղ մը կ'ըսէ. «Ինչպէս եղբերուն ջուրի ակումբներուն կը փափափի, այդպէս ալ ես Քե՛զ կը փափափիմ, ո՛վ Աստուած»²³:

Հինգերորդ՝ սէրը կը բաժնուի իւրայիններուն եւ օտարներուն:

Իւրայիններուն, ինչպէս մէկը կը սիրէ զանոնք, որոնք իր անունով կը պարծենան, այսինքն՝ իր որդիները կամ ծառաները: Իսկ օտարինը, ինչպէս բոլորին նկատմամբ, որոնք հիւրասէր են, որովհետեւ իսկապէս օտարներ անոնք են, որոնք ընդհանրապէս անծանօթ են ու չեն տեսնուած մինչ այդ: Այդ պատճառով Աստուծմէ մեծ վարձք կը ստանան այսպիսի սիրոյ համար, ինչպէս Տէրը արգարներուն կ'ըսէ. «Օտարական էի եւ ընդունեցի՞ք զիս»²⁴: Իսկ մարգարէն ըստ այս սիրոյն կրկին անգամ սիրեց, այսինքն՝ Անոր տաճարը սիրեց, որ իր ազգին համար պիտի կառուցէր, եւ հեթանոսներուն եկեղեցին ալ սիրեց, որոնք այն ատեն տալաւին օտար էին Իրմէ:

Վեցերորդ՝ սէրը կը բաժնուի անհատականի եւ ընդհանուրի:

Անհատականը, ինչպէս մէկը առաքինութիւն մը կը սիրէ, այսինքն՝ պահեցողութիւնը կամ աղօթքը կամ ողորմութիւնը: Անհատական այն պատճառով կ'ըսուի, որովհետեւ առանց ընկերի կը կատարէ այս, այդ պատճառով ալ զայն կատարողն առանձնաբար կը փառաւորուի: Իսկ սէրը ընդհանուր է, ինչպէս մէկ տան մէջ կը բնակին, ընդհանուր կերպով իրենց վաստակը կը սիրեն, այդ պատճառով ալ բոլորը կ'աշխատին: Այսպէս է նաեւ միաբանութեան սէրը, որոնք եւս ընդհանուր կերպով կը վայելեն իրենց պտուղն ու վարձքը: Իսկ մարգարէն, ըստ այս սիրոյն, կրկին անգամ սիրեց՝ ըստ անհատականին, այդ պատճառով ալ կ'ըսէ. «Հեծեծալէն ես յոգնեցայ, լացի, պահեցողութենէն աչքես տկարացան»²⁵: Այստեղ այս սիրոյն մասին կ'ըսէ. «Տէ՛ր, սիրեցի»²⁶, այսինքն՝ միայն: Իսկ ընդհանուր սիրոյ համար յայտնի է, թէ ժողովուրդին հետ բոլոր օրէնքները կը կատարէր, անոնց հետ կ'օրհնէր ու կը սաղմոսէր, ինչպէս կ'ըսէ. «Այստեղ օրհնեցէ՛ք, Տիրոջ բոլո՛ր ծառաներ»²⁷: Եւ թէ՛ «Ուրախութեան տօն կատարեցէ՛ք»²⁸:

²³ Սաղմ. ԽԱ. 2:

²⁴ Մատթ. ԻԵ. 35:

²⁵ Հմմտ. Սաղմ. Զ. 6–7:

²⁶ Սաղմ. ԻԵ. 8:

²⁷ Սաղմ. ԺԼԳ. 1:

²⁸ Տէս Սաղմ. ԶԺԷ. 27:

Եօթներորդ՝ սէրը կը բաժնուի շափաւորի եւ անշափաւորի:

Չափաւոր, ինչպէս աշխարհականները, որոնք զիրար կը սիրեն ինչքերու համար, սակայն իրարու ազգակից չեն: Այդ պատճառով ալ ինչքերու նուագելուն հետ կը նուագի նաեւ անոնց սէրը, քանի որ սիրոյ շաղկապը (ինչքերը) վերացաւ: Այսպիսի սէր է նաեւ, որ խնամութիւններն ունին իրարու նկատմամբ, որ տղուն կամ աղջկան բացակայութեամբ կը վերջանայ անոնց սէրը: Իսկ անշափաւորը, ինչպէս հայրն իր որդին կը սիրէ եւ ամեն ինչ կը ցուցնէ անոր: Այսպիսի սիրով Աստուած սիրեց մարդկային բնութիւնը, եւ յայտնի է, անկէ, որ Իր Միածին Որդին մահուան տուաւ մեզի համար²⁹, ինչպէս կ'ըսէ առաքեալը: Նմանապէս մենք այդպէս պէտք է սիրենք զԱստուած, այսինքն՝ մահուան չափ, եւ ինչքան որ կրնանք: Այս մէկը օրէնքը եւս կ'ըսէ. «Պիտի սիրես ԲՈՒ ՏԵՐ Աստուածդ ամբողջ սիրտովդ»³⁰: Եւ այս սէրն է, որ կը մնայ այն կեանքին (հանդերձեալին) մէջ եւս: Իսկ մարգարէն ըստ շափաւոր սիրոյն չսիրեց Տէրը, այլ ըստ անշափաւորին: Այդ պատճառով կ'ըսէ. «Կը հաւատամ բարութիւնը տեսնել ողջերու երկրին մէջ»³¹: Իսկ այստեղ, թէ՛ «ՏԵՐ, տանդ վայելչութիւնը սիրեցի»³²:

Ութերորդ՝ սէրը կը բաժնուի աշխարհայինի ու աստուածայինի:

Ինչպէս առաքեալը կ'ըսէ՝. «Աշխարհի հանդէպ սէր ունենալը թշնամութիւն է Աստուծոյ հետ»³³: Այսպիսի սէրեր իրարու հակառակ են, ինչքան ատեն ողջ ենք, ու ասոր համար շատ աշխատանք ու իմաստներ պէտք են, որով աշխարհէն կը բաժնուինք ու Աստուծոյ հետ կ'ըլլանք: Իսկ մարգարէն աստուածային սիրոյն մասին կ'ըսէ. «Տանդ»: Իսկ եթէ ոեւէ մէկը հակառակի, թէ Դաւիթ աշխարհը կը սիրէր, քանի որ աշխարհի թագաւորն էր, բազմաթիւ կիներ ունէր եւ այլն, գիտելի է, որ՝ թէեւ թագաւոր էր, սակայն ոչինչ կը համարէր այդ թագաւորութիւնը, եւ ասիկա յայտնի է իր սաղմոսէն, որ շատ մը տեղեր կ'ըսէ. «Աղփատ եւ տնանկ եմ»³⁴:

Իններորդ՝ սէրը կը բաժնուի կարգաւորի ու պատշաճի եւ անկարգի ու անպատշաճի:

²⁹ Հմմտ. Յովհ. Գ. 16:

³⁰ Մատթ. ԻԲ. 37:

³¹ Տէս Սաղմ. ԻԶ. 13:

³² Սաղմ. ԻԵ. 8:

³³ Տէս Յակ. Դ. 4:

³⁴ Սաղմ. ՁԵ. 1:

Պատշաճ, ինչպես՝ «Սիրելի է նշմարտութիւնը», ինչպես Զորաբաբելը կ'ըսէ³⁵: Իսկ անպատշաճը՝ ինչպես մէկը ստույգները կը սիրէ, ինչպես գողերն ու աւազակները: Կարգաւոր սէրը, ինչպես մէկը իր կինը կը սիրէ, ասիկա առաքեալը կ'ըսէ. «Այրե՛ր, սիրեցէ՛ք ձեր կիները»³⁶: Այսպիսի սիրոյ համար Տէրը Պետրոսին երեք անգամ կը հարցնէր. «Կը սիրե՞ս զիս»³⁷, որովհետեւ պատշաճ է իւրաքանչիւր ոք իր երախտաւորին սիրէ: Իսկ անկարգ սէրը՝ ինչպես մէկը ուրիշի մը կինը կը սիրէ, այդ պատճառով ալ Տէրը եւ օրէնքները այդ բանը շնուծութիւնը կը կոչեն. «Ընկերոջդ կիներ մի՛ ցանկար»³⁸: Տակաւին, անկարգ սէր է այն, որ դուն չես սիրեր, սակայն անորմէ սէր կը խնդրես: Իսկ մարգարէն պատշաճ սիրով սիրեց Տէրը, որովհետեւ գիտցաւ կուռքերուն ստույգները եւ ըսաւ. «Հեթանոսներուն կուտերը դեւեր են»³⁹: Իսկ Աստուծոյ համար կ'ըսէ. «Առդար եւ նշմարիտ է Տէրը»⁴⁰: Տակաւին, ատեց չարերը, ինչպես կ'ըսէ. «Չարերուն ժողովը ատեցի եւ ամբարիշտներուն հետ պիտի չնստիմ»⁴¹: Եւ այն է պատշաճը, ճշմարիտը սիրել եւ չարը ատել: Իսկ զԱստուած կարգաւոր կերպով սիրեց, որովհետեւ գիտէր, թէ Ան իր երախտաւորն է, ինչպես կ'ըսէ. «Եւ ողորմէ... Ապաւէնս ու Օգնականս»⁴², եւ այլն: Անկարգ սէրէն հեռու կը փախչի, ինչպես կ'ըսէ. «Աչերս անիրաւութեան բաներու վրայ պիտի չդնեմ»⁴³: Այդ պատճառով կ'ըսէ. «Տէ՛ր, սիրեցի»: Տակաւին, նախ զԱստուած սիրեց, այդ պատճառով կ'ըսէ. «Տէ՛ր, սիրեցի», եւ ապա կ'ըսէ. «Օգնականս եղի՛ր, Տէ՛ր, մի՛ անտեսեր եւ մի՛ ձգեր զիս, Աստուած, Փրկիչս»⁴⁴:

Տասներորդ՝ սէրը հոգեւորի եւ մարմնաւորի կը բաժնուի:

Հոգեւոր սէր, ինչպես մէկը աղքատները կը սիրէ: Մարգարէն այս կ'ըսէ. «Աղքատները, յարկ չունեցողները բու տունդ տար»⁴⁵: Իսկ Տէրը, թէ՛ «Անօթի էի, եւ ինձի ուտելիք տուիք»⁴⁶: Այդ պատճառով ալ օրհնութեան

³⁵ Հմմտ. Զաք. Ը. 19:

³⁶ Եփես. Ե. 25:

³⁷ Յովհ. ԻԱ. 15, 16, 17:

³⁸ Տէս Բ Օր. Ե. 21:

³⁹ Սաղմ. ԴԵ. 5:

⁴⁰ Հմմտ. Յայտ. ԺԵ. 3, ԺԶ 7:

⁴¹ Սաղմ. ԻԵ. 5:

⁴² Հմմտ. Սաղմ. ԺԷ. 3:

⁴³ Հմմտ. Բ. Մն. ԼԴ. 28:

⁴⁴ Սաղմ. ԻԶ. 9:

⁴⁵ Ես ԾԸ. 7:

⁴⁶ Մատթ. ԻԵ. 37:

կ'արժանանան Տիրոջմէ: Իսկ մարմնաւոր սէրը, ինչպէս մէկը փոխարէնի համար մէկը կը սիրէ, ինչ բանէն Տէրը կը հրաժարեցնէ՝ ըսելով. «Եթէ ձեզ սիրողները սիրէք, ի՞նչ արժանիք կ'ունենաք»⁴⁷: Եւ թէ՛ «Եւրբ ճաշկերոյթ կը կազմակերպես, մի՛ հրաւիրեր դրացիներդ, այլ՝ խեղանդամներն ու կաղերը»⁴⁸, եւ այլն: Իսկ մարգարէն հոգեւոր սիրով սիրեց Տէրը, այդ պատճառով կ'ըսէ. «Աւելի նախըտմեցի ընկեցիկ ըլլալ Աստուծոյ տան մէջ»⁴⁹:

Տասնմէկերորդ՝ սէրը կը բաժնուի վարձատրուողի եւ չվարձատրուողի:

Վարձատրուողն այն է, ինչպէս կը սիրէ զայն, որ Աստուած կը հրամայէ, այսինքն՝ «Քու Տէր Աստուածդ պիտի սիրես»⁵⁰: Եւ դարձեալ՝ «Սիրէ՛ ընկերդ քու անձիդ պէս»⁵¹: Իսկ չվարձատրուողն այն է, որ մէկը բան մը [կը սիրէ], որուն իր միտքը կը հաւնի եւ ո՛չ թէ օրէնքը, այդ պատճառով ալ առանց վարձքի կը մնայ: Օրինակ՝ վարձկան մշակ մը եւ կամ ծառայ մը, որ վարձողին կամքին համաձայն չի գործեր, վարձատրութիւն չստանար: Տէրն այս կ'ըսէ. «Ծառան, որ գիտէ իր տիրոջ կամքը եւ չի՛ կատարեր, բազմաթիւ գաւազանի հարուածներ կը ստանայ»⁵²: Իսկ մարգարէն չսիրեց տուները, որ ինք շինեց, այլ այն, որ Տէրը Ինք շինեց, այդ պատճառով կ'ըսէ. «Տէ՛ր, տանդ վայելչութիւնը սիրեցի»⁵³:

Տասներկրորդ՝ սէրը կը բաժնուի ժամանակաւորի եւ յաւիտենականի:

Աշխարհի սէրը ժամանակաւորն է, այդ պատճառով առաքեալը կը պատուիրէ. «Մի՛ սիրէք աշխարհը եւ ո՛չ ալ աշխարհին յատուկ որեւէ մէկ բան»⁵⁴, որովհետեւ անցաւոր է: Սողոմոնն այս կ'ըսէ. «Ունայնութիւն ունայնութեանց. ամեն բան ունայն է»⁵⁵: Իսկ Արքայութեան սէրը յաւիտենականն է. ասիկա Պօղոսը կ'ըսէ. «Սէրը անվախճան է»⁵⁶: Այս մասին կ'ըսէ Յովհաննէս. «Աստուած սէր է: Ով որ սիրոյ մէջ կը մնայ, Աստուծոյ մէջ կը բնակի»⁵⁷: Իսկ մարգարէն յաւիտենական սիրոյ մասին կ'ըսէ. «Տէ՛ր,

⁴⁷ Դուկ. 2. 32:

⁴⁸ Տէս Դուկ. ԺԴ. 13:

⁴⁹ Սաղմ. 2Գ. 11:

⁵⁰ Մատթ. ԻԲ. 37:

⁵¹ Մատթ. ԺԹ. 19:

⁵² Հմմտ. Դուկ. ԺԲ. 47:

⁵³ Սաղմ. ԻԵ. 8:

⁵⁴ Ա. Յովհ. Բ. 15:

⁵⁵ Ժող. Ա. 2:

⁵⁶ Ա. Կորնթ. ԺԳ. 8:

⁵⁷ Տէս Ա Յովհ. Դ. 16:

տանդ վայելչութիւնը սիրեցի», եւ՝ «Դուն, Տէր, յափտեան ես եւ յիշատակդ ազգէ ազգ»⁵⁸։ Իսկ ժամանակաւորէ կը հրաժարի. «Օրերս սառուերի նման անցան»⁵⁹։ Եւ թէ՛ «Մարդը ունայնութեան պէս է»⁶⁰։

Եւ գիտելի է, որ չըսէր, թէ՛ «վայելչութիւնը պահեցի» կամ «վայելչութիւնը տեսայ», այլ՝ «սիրեցի», որպէսզի ցոյց տայ, թէ առանց սիրոյ կարելի չէ հաճոյանալ Աստուծոյ, եւ մէկը ինչ որ կը սիրէ, ատոր կը փութայ, այդ պատճառով կ'ըսէ. «Տէր, տանդ վայելչութիւնը սիրեցի»։ Իսկ ի՞նչ է, որ չըսէր, թէ՛ «տանդ հարկատրութիւնը սիրեցի», այլ թէ՛ «տանդ վայելչութիւնը», որովհետեւ արժանի է հարկաւորը սիրել եւ ոչ՝ վայելչականը։

Ի՞նչ է Եկեղեցւոյ հարկաւորը, եւ ի՞նչ՝ վայելչականը։

Գիտելի է՝ այն բաներն անհրաժեշտ են, որ առանց անոնց հնարաւոր չէ մնալ, ինչպէս կերակուր ու խմելիք, հագուստ եւ շունչ։ Իսկ վայելչական, ինչպէս գինի, իւղ եւ մեղր, որոնց չըլլալու պարագային մարդ չի նուաղիր։ Իսկ Եկեղեցւոյ համար հարկաւոր են խաչ եւ Աւետարան, Հին եւ Նոր Կտակարաններ, առանց որոնց Եկեղեցին չի շինուիր։ Իսկ վայելչականները՝ Եկեղեցւոյ սպասաւորներն ու Եկեղեցւոյ խորհուրդները։ Եւ վայելչական կ'ըսեն Եկեղեցւոյ սպասաւորներուն եւ Եկեղեցւոյ խորհուրդներուն։ Եւ եթէ մէկը մեռնի, միւսն իր տեղը կ'առնէ։ Իսկ Եկեղեցւոյ խորհուրդները վայելչական կ'ըսուին, քանի որ Եկեղեցին որ մէկը որ կը կամենայ, կը կատարէ, եւ ատոնցմէ մէկը չկատարելով՝ չի պակսիր։ Իսկ Հին Ուխտին մէջ հարկաւոր էին տաճարին տեղն ու անոր բոլոր սպասքները։ Իսկ վայելչական՝ տաճարին քահանաները եւ տօները, որ կը տօնէին։ Եւ որովհետեւ կարիք չկար, թէ ըսուած ըլլար՝ «տաճարիդ հարկատրութիւնը սիրեցի», քանի որ բոլորը կը սիրէին Աստուծոյ տաճարը եւ անոր սպասքները, այլեւ խաչը, Աւետարանը եւ Եկեղեցին։ Իսկ վայելչականներուն համար ըսաւ, որ ոմանք քիչ կը պատուեն, որ ան աւելի համարեց քան հարկաւորը, եւ կ'ըսէ. «Տէր, տանդ վայելչութիւնը սիրեցի»։

Եւ գիտելի է, թէ վայելչական անունով հարկաւորը եւս յայտնեց. որ ոմանք հարկաւորը իբրեւ վայելչական կը պատուեն, քանի որ Եկեղեցւոյ օրէնքներուն մէջ հարկաւոր են պահքը, աղօթքն ու ողորմութիւնը, առանց որոնց հնարաւոր չէ ապրիլ։ Ասոնք այս ժամանակի համար վայելչական եղած են, որ եթէ հանդիպի, պահեն, եթէ ոչ՝ չպահեն, եթէ

⁵⁸ Սաղմ. ՃԱ. 12։

⁵⁹ Սաղմ. ՃԱ. 11։

⁶⁰ Սաղմ. ՃԽԳ. 4։

Եկեղեցւոյ մէջ հանդիպի, աղօթեն, իսկ եթէ ոչ, երբեք զԱստուած չեն յիշեր, եթէ աղքատ մը հանդիպի իրենց, քիչ բան մը կու տան, իսկ եթէ ոչ, չեն յիշեր անոնց հոգիները: Այդ պատճառով մարգարէն, այս բոլորը մարգարէական հոգիով տեսնելով, կ'ըսէ. «Տէ՛ր, տանդ վայելչութիւնը սիրեցի»⁶¹, այսինքն՝ որ ինք տուաւ, վայելչականապէս կը պահեն, իսկ ես իբրեւ հարկաւոր արարեցի ու կը կերտեմ, ինչպէս ուրիշ տեղ մը կ'ըսէ. «Ծունկերս ծովապահութենէն տկարացան, ու մարմինս իր պարարտութենէն մաշեցաւ»⁶²: Եւ թէ՛ «Առաւօտեան կանուխ Քեզի հետ կը խօսէի»⁶³: Եւ թէ՛ «Կէս գիշերին կ'ելլէի խոստովանելու համար Քեզի»⁶⁴: Եւ թէ՛ «Ո՛վ իշխաններ, ձեր դռները վե՛ր բարձրացուցէք»⁶⁵: Եւ թէ՛ «Ես Տիրոջ աղաղակեցի, եւ Ան զիս լսեց»⁶⁶:

Տասներեքերորդ՝ սէրը միակի է եւ բազմաթիւի:

Միակիսն Աստուծոյ է, որովհետեւ վայել չէ Աստուծոյ սիրով ուրիշ բան մը սիրել, այլ միայն զԻնք, որով կը յատկանշուի Անոր գերագոյ եւ բոլորին Աստուած ըլլալը: Իսկ բազմաթիւինը ինչպէս ընկերներուն, սիրելիներուն, թշնամիներուն եւ այլոց սէրը, եւ ասոնք պէտք է Աստուծոյ համար ըլլան, քանի որ եթէ դիտաւորութիւնն Աստուծոյ հեռանայ, նոյն պահին դէպի չար կը դառնայ: Իսկ մարգարէն, ըստ կրկին սիրոյն, այսպէս կ'ըսէ: Այդ պատճառով «Տէրը» նախ կը դնէ, այսինքն՝ նախ զԻնք սիրել, եւ ապա Անոր «տունը», այդ պատճառով «սիրեցի» կ'ըսէ:

Տասնչորրորդ՝ սէրը կը բաժնուի կեղծաւորի եւ անկեղծի:

Կեղծաւորն ինչպէս Յուդայինը, այդ պատճառով Տէրը բազմաթիւ անգամներ կը խրատէր, իսկ ան չուզեց իր մէջ ամբարուած չարը հանել: Այսպէս ալ արաքացի Քուսին սիրեց Աբիսողոմին⁶⁷, այդ պատճառով ալ Աբիսողոմը սպաննուեցաւ⁶⁸: Նմանապէս շատեր կան, որոնք մէկու մը կարիքն ունին, սակայն անոր թշնամի են, եւ քանի որ իրենց պէտքը ուրիշի մը մօտ չեն գտներ, կեղծաւոր կերպով կը սիրեն զինք, մինչեւ իրենց փափաքը կատարուի եւ ապա անորմէ եւս ձեռք

⁶¹ Սաղմ. ԻԵ. 8:

⁶² Սաղմ. ՃԸ. 24:

⁶³ Սաղմ. ԿԲ. 7:

⁶⁴ Տէս Սաղմ. ՃԺԸ. 62:

⁶⁵ Սաղմ. ԻԳ. 7:

⁶⁶ Սաղմ. ԾԴ. 17:

⁶⁷ Տէս Բ. Թագ. ԺԵ. 32–37:

⁶⁸ Տէս Բ. Թագ. ԺԸ. 14:

կը քաշեն: Իսկ անկեղծը, ինչպէս Տէրը Յովհաննէսին կը սիրէր, ինչպէս Ինք կ'ըսէ⁶⁹: Այլեւ առաքեալները, մարգարէները, ճգնաւորներն ու մարտիրոսներն այսպիսի սիրով նահատակուեցան, ինչպէս Պօղոսը կ'ըսէ. «Արդ, ո՞վ մեզ Քրիստոսի սէրէն պիտի բաժնէ. նեղութի՞ւնը, անձկութի՞ւնը, հալածա՞նքը» եւ այլն⁷⁰: Իսկ մարգարէն անկեղծ [սիրոյ մասին] կ'ըսէ, այդ պատճառով կ'արհամարհէր թագաւորը ու Տիրոջ առջեւ կը պարէր: Եւ Սաւուղին աղջիկը՝ Մեղքողը, արհամարհեց (անարգեց) զինք⁷¹: Իսկ կեղծաւորէն կը փախչի՝ ըսելով. «Ատեցի զանոնք, որոնք ուրացութիւն կ'ընէին»⁷²: Ասոնք ունենալով՝ կ'ըսէ. «Տէ՛ր, սիրեցի վայելչութիւնը»⁷³:

Իսկ բազմաթիւ բաներ Աստուծոյ «տուն» կը կոչուին:

Նախ՝ լուսեղէն երկինքը, ինչպէս կ'ըսէ Պօղոս. «Անմաաչելի լոյսին մէջ կը բնակի»⁷⁴:

Երկրորդ «տունը»՝ հրեշտակները, ինչպէս Եզեկիէլը քերովբէներուն կառքերը տեսաւ Քոբար գետին վրայ⁷⁵. Իսկ Եսայի. «Բարձր ու վերացած աթոռի վրայ»⁷⁶:

Երրորդ «տուն» դրախտը կը կոչուի, ինչպէս Սողոմոն կ'ըսէ. «Իմաստութիւնը իր տունը շինեց»⁷⁷:

Չորրորդ «տուն» Մովսէսի խորանը կը կոչուէր, որովհետեւ անոր մէջ կ'երեւէին աստուածայայտնութիւնները, եւ Աստուած Մովսէսին հետ խորանէն կը խօսէր:

Հինգերորդ «տուն»՝ Սողոմոնին տաճարը, ինչպէս կ'ըսէ. «Ուրիշ Իմ անուանս համար տանար պիտի շինէ»⁷⁸:

Վեցերորդ՝ Աստուածածինն ալ «տուն» կը կոչուի, ինչպէս մարգարէն կ'ըսէ. «Սուրբ է տանադ: Սփանչելի արդարութեամբ լսէ՛ մեզի, Աստուած մեր Փրկիչը»⁷⁹:

⁶⁹ Տէս Յովհ. ԺԹ. 26:

⁷⁰ Հմմտ. Հոռմ. Ը. 35:

⁷¹ Հմմտ. Բ. Թագ. 2. 16–23:

⁷² Սաղմ. Ժ. 3:

⁷³ Սաղմ. Իե. 8:

⁷⁴ Ա. Տիմ. 2. 16:

⁷⁵ Տէս Եզեկ. Ա. 3, Գ. 15, Ժ. 15, ԽԳ. 3:

⁷⁶ Ես. 2. 1:

⁷⁷ Առակ. Թ. 1:

⁷⁸ Բ Թագ. 1. 12–13:

⁷⁹ Սաղմ. ԿԴ. 6:

Եօթներորդ՝ «տուն» կը կոչուի աստուածընկալ խաչը՝ ըստ այնմ, որ մարգարէն կ'ըսէ. «Այս է հանգիստս, յալիտեանս յալիտեանից ասոր մէջ պիտի բնակիմ, որովհետեւ հանեցայ [ասոր]»⁸⁰: Տակաւին աստուածընկալ գերեզմանն ալ՝ ըստ այնմ, որ մարգարէն կ'ըսէ. «Ձիս գութին խորը դրին»⁸¹:

Ութերորդ՝ «տուն» կը կոչուին բոլոր եկեղեցիները՝ քարերէ ու փայտերէ շինուած, որ յանուն Քրիստոսի կը շինուին, Տիրոջ տուն կը կոչուին:

Իններորդ՝ «տուն» կը կոչուի հաւատացեալներուն սիրտը, ինչպէս առաքեալը կ'ըսէ. «Արդարեւ, դուք կենդանի Աստուծոյ տանաւն էք, եւ Աստուծոյ Հոգին ձեր մէջ կը բնակի»⁸²:

Տասներորդ՝ «տուն» կը կոչուի Երկինքի Արքայութիւնը, ինչպէս Տէրը կ'ըսէ. «Հօսս տան մէջ բազմաթիւ օթեւաններ կան»⁸³: Իսկ մարգարէն կ'ըսէր. «Ձեզի տեղ պիտի տամ իմ տանս մէջ»: Այդ պատճառով մարգարէն կ'ըսէ. «Տէ՛ր, տանդ վայելչութիւնը սիրեցի»⁸⁴: Որ իւրաքանչիւրին առանձին վայելչութիւնը պիտի տեսնենք, թէեւ երկարի մեր խօսքը ձեր լսելիներուն:

Արդ՝ առաջին «տունը», որ լուսեղէն երկինքն է, բազմաթիւ վայելչութիւններ ունի:

Նախ՝ քանի որ Անեղին բնակարանն է, եւ եղականներէն ո՛չ ոք կը բնակի այնտեղ, նաեւ՝ ո՛չ ոք հրեշտակներէն: Այդ պատճառով «անմատչելի լոյս» կ'ըսուի եւ «խաւար»՝ ըստ մարգարէին. «Խաւարը իրեն ծածկոյթ դարձուց»⁸⁵, որովհետեւ արարածներուն համար անմատչելի է, եւ ասոնց տեսութիւնը խաւարին հակառակ է անոր:

Երկրորդ՝ քանի որ ամբողջութեամբ լոյս է, եւ Անորմէ ստուեր կամ խաւար չարձակուիր, այդ պատճառով լոյսէն լոյս կը կոչուի, ինչ քանի համար առաքեալը կ'ըսէ. «Աստուած լոյս է, եւ Անոր մէջ խաւար չկայ»⁸⁶:

Երրորդ՝ որովհետեւ բարձրութեամբ գերազանց է, քան ամեն էութիւն, այդ պատճառով մարգարէն կ'ըսէ. «Երկինքը իմ աթոռս է, եւ երկիրը՝ իմ ոտներուս պատուանդանը»⁸⁷:

⁸⁰ Սաղմ. ՃԼԱ. 14:

⁸¹ Սաղմ. ԶԷ. 7:

⁸² Հմմտ. Բ. Կորնթ. Զ. 16:

⁸³ Յովհ. ԺԴ. 2:

⁸⁴ Սաղմ. ԻԵ. 8:

⁸⁵ Սաղմ. ԺԷ. 12:

⁸⁶ Ա. Յովհ. Ա. 5:

⁸⁷ Գործք է. 49:

Զորրորդ՝ քանի որ ըստ Աստուածութեան կը չափուի, որովհետեւ ուր որ է Աստուած, այնտեղ է այն, եւ ոչ թէ՝ Աստուած կը չափուի, այլ այսքան, քանի որ ուր Աստուած կ'իմացուի, կ'իմացուի եւ Անոր վայելուչ տունը:

Հինգերորդ՝ որովհետեւ այն անդրդուելի է եւ քակուելու վարկած չունի, ինչպէս միւս բոլոր տուները, որ կը կոչուին:

Վեցերորդ՝ որովհետեւ անհասանելի է անոր գեղեցկութիւնը, եւ յայտնի է, թէ վայել է Աստուածութեան, ինչպէս Թագաւորին պալատը:

Եօթներորդ՝ քանի որ ամբողջ երկինքը կը պարունակէ, ինչքան կ'իմացուի, որովհետեւ այս բոլորը անոր մէջ հաստատուած են:

Ութերորդ՝ որովհետեւ առաջին օրն Աստուած ստեղծեց առաջին ստեղծուածը՝ լոյսը, ինչպէս մարգարէն կ'ըսէ. «Եւ Աստուած ըսաւ. «Լոյս բոլ ըլլայ», եւ եղաւ, եւ Աստուած տեսաւ, թէ լոյսը բարի է»⁸⁸:

Իններորդ՝ քանի որ երբեք Աստուծոյ չի՛ դատարկուիր, այդ պատճառով ալ Անոր յաւիտենական «տուն» կը կոչուի:

Տասներորդ՝ որովհետեւ բոլոր եղականներուն ցանկալի է, քանի որ կը ցանկան, այդ պատճառով մարգարէն կ'ըսէ. «Տէ՛ր, սիրեցի»:

Իսկ երկրորդ «տունը» հրեշտակները կը կոչուին: Ասոնք եւս բազմաթիւ վայելչութիւններ ունին:

Նախ՝ քանի որ բնութեամբ անմահ են, թէպէտ եղական են, եւ ասիկա՝ ըստ Աստուծոյ կամքին եւ ո՛չ թէ ըստ բնութեան կարգին:

Երկրորդ՝ որովհետեւ Աստուծոյ չորս կողմն են, ինչպէս մարգարէն կ'ըսէ. «Քերովբէները Անոր չորս կողմն էին»⁸⁹:

Երրորդ՝ քանի որ Աստուծոյ պատգամները բերանէ բերան լսողներ են, ինչպէս մարգարէն կ'ըսէ⁹⁰:

Զորրորդ՝ որովհետեւ Աստուծոյ փառքն են, ինչպէս իմաստունը կ'ըսէ. «Թագաւորին փառքը իր զօրքն է»⁹¹:

Հինգերորդ՝ քանի որ Անոր մեծութեան սպասաւորներն են, ինչպէս յայտնի է անոնց սահմանումէն. «Ծառայող հոգիներ են, որ կը զրկուին ծառայելու համար անոնց, որոնք փրկութիւնը պիտի ժառանգեն»⁹²:

⁸⁸ Ծննդ. Ա. 3-4:

⁸⁹ Հմմտ. Ես. 2. 2:

⁹⁰ Տէս Թիւք ԺԲ. 8:

⁹¹ Առակ. ԺԴ. 28:

⁹² Տէս Եբր. Ա. 14:

Վեցերորդ՝ որովհետեւ Աստուծոյ հրամանները կատարողներ են, ինչպէս մարգարէն կ'ըսէ. «Օրհնեցէ՛ք, որ Ամօր խօսքը կը կատարէք»⁹³:

Եօթներորդ՝ քանի որ կամարարներ ըլլալով՝ միշտ Անոր կամքը կը կատարեն՝ ըստ մարգարէին. «Ամօր կամքը կատարողներ»⁹⁴: Ինչպէս երէց որդին ալ կ'ըսէր. «Հրամաններդ երբեք չամտեսցի»⁹⁵:

Ութերորդ՝ որովհետեւ միշտ Աստուծոյ երեսը կը տեսնեն, ինչպէս Տէրը կ'ըսէր. «Անոնց հրեշտակները Հօսի երեսը կը տեսնեն»⁹⁶:

Իններորդ՝ քանի որ Աստուած անոնց վրայ հանգչած է՝ ըստ մարգարէին. «Որ ֆերովքներուն եւ աթոռներուն վրայ կը նստի»⁹⁷:

Տասներորդ՝ որովհետեւ միշտ Աստուծոյ խորհուրդը կը ժառանգեն, այսինքն՝ Աստուծոյ շնորհներուն լուսափայլութիւնը, որ միշտ անոնց վրայ կ'ողողէ: Այդ պատճառով Դաւիթ մարգարէն կը ցանկայ ու կ'ըսէ. «Տէ՛ր, տամդ վայելչութիւնը սիրեցի»:

Շարունակելի

Գրաբարէ արեւմտահայերէնի վերածեց
ՎԱՐԱՆ Դ (ՅԱԿՈԲ) ՔՈՐԹՄՈՍԵԱՆԸ

⁹³ Հմմտ. Սաղմ. ճԲ. 20:

⁹⁴ Սաղմ. ճԲ. 21:

⁹⁵ Տէս Ղուկ. ԺԵ. 29:

⁹⁶ Մատթ. ԺԸ. 10:

⁹⁷ Հմմտ. Ես. 2. 1: